

תפשת מרובה - לא תפשת, תפשת מועט - תפשת

(ר"ה ד ע"ב ועוד)

הקדמה

פסוקים שלא כתבם משה

www.yahadut.org.il/maamarim/hosafot-batora.pdf

כתב עברי וכתב יהודי

(על הכתב העברי העתיק ועל הכתב המשמש אותנו כיום)

www.yahadut.org.il/maamarim/haktav.pdf

נוסח ספרות חז"ל, התפילה וכתבי הקודש

www.yahadut.org.il/maamarim/nusach.pdf

קריאת שמע, תפילין ומזוזה - מהתורה או מדרבנן

www.yahadut.org.il/maamarim/kriat-shma.pdf

ידיעת הטבע של חז"ל

(עולם החי)

www.yahadut.org.il/maamarim/yediat-hateva.pdf

דמות השמים והארץ בחז"ל

<http://www.yahadut.org.il/maamarim/dmut-olam.pdf>

רשימת המאמרים עשויה להתעדכן מעת לעת

ליצירת קשר: info@yahadut.org.il

הקדמה

מעשה באדם, יוחנן שמו, שחי לפני דורות רבים, עת ידעו הכול כי השמש סובבת סביב הארץ. גם יוחנן ידע זאת, שהרי נוכח לדעת זאת כמו עיניו. יתר על כן, כך לימדו רבו, ותמך יתדותיו במקרא ובמדרש. ויהי היום, והחכם קופרניקוס הוכיח באותות ובמופתים שהארץ היא אשר תסוב את השמש, ולא להיפך. כיון ששמע יוחנן כך, אמר לנפשו: "הנה אך שקר הנחילני רבי כשלימדני שהשמש סובבת את הארץ. ועתה, כשם שדבר זה אינו אמת, כך גם יתר הדברים אשר אמר לי רבי אינם אמת". יצא וכפר בעיקר. סוף המעשה.

הקביעה שהארץ סובבת את השמש נקראת "המהפכה הקופרניקאית", והיא אחת המהפכות התודעתיות הגדולות שראה עולמנו, אחרי אלפי שנים בהם היו הכול בטוחים שההיפך הוא הנכון. בשעתו, כשהתפרסמה תורה זו (בשנת 1543) היא נתפסה ככפירה אשר יכלה לעלות לתומך בה - בחייו.¹

ומה כיום? כיום רובנו גדלים על הידיעה הפשוטה והברורה שהארץ סובבת את השמש, ואין פוצה פה ומצפצף. הנושא חדל להוות שאלה אמונית, ושוב אין איש נלחם ברעיון הזה, ואיש אינו מעלה על דעתו לכפור בעיקר בגלל שהארץ סובבת את השמש ולא להיפך.

מה השתנה בחמש מאות השנה הללו? הלא שום שינוי לא אירע לא במסלול הארץ ולא בכתבי הקודש? התשובה טמונה בהרגלי החשיבה. לפני חמש מאות שנה, רגילים היינו לחשוב שהשמש סובבת את הארץ, ורגילים היינו לחשוב שכך אומר המקרא, וממילא נתפסה הדעה המנוגדת לכך ככפירה באמונה. כיום, התרגלנו לכך שהארץ סובבת את השמש וכי אין בעובדה זו כל בעיה. אנו מקבלים את העובדה שניתן להבין את כתבי הקודש באופנים המתיישבים עם הקביעה הזו, ואיננו מתרגשים מכך עוד.

אמנם, בדיוק כמו אותו אדם שמסופר עליו במעשה, מכלל סכנה לא יצאנו! כולנו גדלים על ידיעות שנתפסות בעינינו כחלק בלתי נפרד מן האמונה, אף שאינן כאלה בהכרח. חשופים אנו אפוא לאותה סכנה בדיוק: הסכנה שידיעות אלה יתבדו לנגד עינינו, ואנו נחשוב, בטעות, שגם חלקי האמונה האמתיים וההכרחיים שגויים הם חלילה כמו ידיעות אלה, שהחשבנו אותן כעיקרי אמונה והתבדו.

הוא שאמרו חז"ל "תפסת מרובה - לא תפסת". צא ולמד מאמנו הקדמונית חוה, שסבורה היתה שהנוגע בעץ הדעת טוב ורע, מות יומת, וכיון שראתה שלא אירע לה דבר, חשבה שאף האוכל ממנו לא יינזק.²

¹ כפי שאירע לג'ורדנו ברונזו בשנת 1600, בין השאר תודות לתמיכתו בה. בן דורו גלילאו גליליי נאלץ לחזור בו מתמיכתו בקופרניקוס כדי להימנע מגורל דומה.

² על פי בראשית רבה, בראשית יט, ג.

לא כל האמונות הרווחות בציבור הן קבועות וחקוקות בסלע. חלק מהן באות והולכות, אף אם משך חייהן עשוי להיות מאות שנים ויותר. מובן שאין הכוונה לעיקרי האמונה, אלא לאמונות שנדמה לציבור שהן עיקרי אמונה, וכי כך היה לעולמים, אף שאין הדבר כן.

מטרת מאמרים אלה היא להציג בפני הקורא נושאים מסוימים שמקובלים כיום בקרב חלקים ניכרים מן הציבור, אף שאינם חלק מוכרח מן האמונה, ואף שחלקם שגויים, וזאת, על מנת למנוע שני דברים:

- א. החזקה באמונות כוזבות ובידיעות שגויות.
- ב. שבר אמוני שעלול להיגרם כאשר אדם נוכח לדעת שדברים שנראו בעיניו כעיקרי אמונה הם שגויים.

וזאת למודעי: לא שמתי לי למטרה לסכם את כל השיטות ולהביא את כל הדעות בנושאים המדוברים. כמו כן המטרה לא היתה לקבוע דרך יחידה ונכונה, בחינת "כזה ראה וקדש". המטרה היתה לפתוח בפני הקורא אפשרויות אמוניות שהציבור אינו מודע להן בדרך כלל, וסבור שאינן לגיטימיות, כשם שידידנו המוזכר במעשה שלעיל סבר שהאפשרות שהארץ תסוב סביב השמש אינה לגיטימית ואינה אפשרית מבחינה אמונית. ואחתום בלשון הזהב של הרמב"ם:

ודע, כי הדברים אשר אומר אותם באלו הפרקים, ובמה שיבוא מן הפירוש, אינם עניינים שחידשתים אני מעצמי, ולא פירושים שבדיתים, אלא הם עניינים מלוקטים מדברי החכמים, במדרשות ובתלמוד וזולתו מחיבוריהם, ומדברי הפילוסופים גם כן, הקדומים והחדשים, ומחיבורי הרבה בני אדם. ושמע האמת ממי שאמרה. ואפשר שאביא לפעמים מימרה שלימה שהיא לשון ספר מפורסם, ואין בכל זה רע, ואיני מתפאר במה שאמרו מי שקדם, לפי שאני כבר הודיתי בזה, ואף על פי שלא אזכור: אמר פלוני, אמר פלוני, שזו אריכות אין תועלת בה (שמונה פרקים לרמב"ם, הקדמה).

קריאה נעימה ומועילה.